

**ВІДГУК**  
**офіційного опонента на дисертаційну роботу**  
**БОРЗЕНКО Олени Олександрівни**  
**на тему: «Геоекономічні імперативи функціонування фінансових ринків»,**  
**подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук**  
**за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні**  
**відносини**

**Актуальність теми**

Розвиток сучасної системи міжнародних економічних відносин відбувається під впливом зростаючої глобалізації світової економіки, що стало логічним продовженням трансформаційних зрушень на зламі століть. Економічний розвиток у цілому, а також господарське життя окремих країн і регіонів суттєво модифікується, зазнаючи впливу нових факторів і чинників. Глобалізація викликає багатоманітні й неоднозначні наслідки, які в першу чергу впливають на фінансовий сектор, а їх позитивний або негативний вектор багато у чому залежить від рівня розвитку національної економіки, позиції країни у світовому господарстві, її участі у процесах інтернаціоналізації та транснаціоналізації. Жодна країна не може лишатися осторонь цих процесів.

В основі процесів фінансової глобалізації та інтеграції лежить принцип відкритості національних фінансових ринків. За визначенням експертів Світового банку, процес фінансової глобалізації слід розглядати як інтеграцію національних фінансових систем з міжнародним фінансовим ринком та інституціями. При цьому інтенсивність фінансової глобалізації та роль міжнародного фінансового ринку у світовому господарстві за останні десятиріччя кардинально змінилися. Унаслідок глобалізації зросли масштаби міжнародних фінансових операцій і збільшується обсяг руху фінансового капіталу між країнами. Внаслідок цього істотно зросла залежність розвитку національних економік від джерел іноземного фінансування. Особливо помітною ця тенденція є в країнах, що розвиваються, оскільки вони значною мірою змушені підлаштовувати режим діяльності національних фінансових

ринків під стандарти глобалізації.

У сучасних умовах національний фінансовий ринок не може бути відокремлений від тих процесів, що відбуваються у світовому господарстві. У широкому розумінні фінансова інтеграція проявляється у вільному переміщенні фінансових капіталів між країнами і фінансовими центрами, розвитку міжнародних фінансово-кредитних інститутів, масовій появі їхніх закордонних філій з метою проведення фінансово-кредитних, інвестиційних та інших операцій. У вузькому розумінні міжнародна фінансова інтеграція це усунення бар'єрів між національними та світовими фінансовими ринками, розвитку множинних зв'язків між ними. Складність та багатоаспектність досліджуваних процесів полягає в тому, що сучасна цивілізація переживає універсальну трансформацію, яка відбувається у світовій економіці наприкінці ХХ ст., що обумовлює актуальність системних досліджень у цьому напрямі.

Дисертаційна робота Борзенко Олени Олександрівни саме присвячена дослідженню системи геоекономічних чинників функціонування фінансових ринків, їх взаємовпливовості, обґрунтуванню на цій основі геоекономічних стратегій інтеграції фінансових ринків у глобальний економічний простір в умовах його нестабільності і турбулентності. У роботі сформульовано та вирішено низку завдань: досліджено закономірності, геоекономічні імперативи та сучасні особливості розвитку світової економіки; визначено сутність та охарактеризовано сучасний економічний простір на структурно-цілісній основі; виокремлено теоретичні підходи та здійснено оцінку практики ринкової адаптації економік у геоекономічному просторі; виявлено закономірності та досліджено еволюцію моделей функціонування фінансового ринку; проаналізовано варіанти багаторівневої інтеграції фінансових ринків країн, що розвиваються; здійснено характеристику глобальної корпоратизації, регіональної локалізації та інституціональної організації фінансових ринків; виявлено сутнісні ознаки циклічної кризовості, турбулентності та безпечності глобального фінансового середовища; ідентифіковано регулятивні механізми стабільного і прозорого функціонування фінансових ринків; у новій конфігурації міжнародних фінансових організацій ідентифіковано особливості економічної політики щодо країн з ринками, що розвиваються; узагальнено

геоекономічні підходи до прогностичного моделювання світового фінансового ринку; обґрунтовано геоекономічну стратегію розвитку фінансового ринку України у глобально нестабільному середовищі.

Дисертація О.О. Борзенко виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Інституту економіки та прогнозування НАН України «Вплив глобальних фінансових трансформацій на валютно-фінансову систему України (номер держреєстрації 0114U000600, 2014-2016 рр.); «Розвиток фінансових інститутів ЄС і виклики для фінансової політики України» (номер держреєстрації 0116U008264, 2017-2019 рр.), в рамках яких автором здійснено комплексне системне дослідження реформування діяльності міжнародних фінансових організацій, модифікації ролі і функцій міжнародних організацій (МВФ, МБРР, ЄБРР) у посткризовий період, виявлено тенденції, пріоритети та особливості їх розвитку в Україні, систематизовано регуляторні акти ЄС, що поширюються на діяльність страхових компаній та інститутів спільного інвестування.

### **Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність**

Наукові положення, методичні розробки, висновки і рекомендації, які представлені в дисертації є теоретично обґрунтованими і базуються на методологічних засадах економічної теорії, розробках вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з проблем розвитку та функціонування світового фінансового ринку.

Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції мають достатню наукову обґрунтованість, що підтверджується логікою наведених доказів, достатньою аргументованістю, мотивованим використанням теоретичної, практичної і законодавчої бази та науково-обґрунтованих методів економічних досліджень. Для вирішення поставлених наукових завдань у роботі було використано широкий спектр загальнонаукових методів: історико-логічний метод, діалектичний метод наукового пізнання, методи наукової абстракції, аналізу та синтезу, системного

узагальнення, факторного аналізу, порівняльного аналізу, економіко-математичного аналізу, методи абстракції.

Достовірність та обґрунтованість отриманих наукових положень та результатів зумовлюється ефективним використанням автором фундаментальних положень економічної теорії, теорій розвитку та глобалізації, фінансів, міжнародної економіки, праць провідних вітчизняних і зарубіжних учених, статистичних й фактологічних матеріалів державних органів влади, звітів, доповідей, аналітичних оглядів та експертних оцінок міжнародних організацій, офіційних матеріалів та публікації комісії ООН, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, Всесвітнього економічного форуму, Європейського банку реконструкції та розвитку, а також Законів України, Указів Президента України, Постанов Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, даних Державної служби статистики України, Національного банку України, Комісії з цінних паперів та фондового ринку України, інформаційних та аналітичних матеріалів національних та зарубіжних фінансових інститутів.

Структура дисертації збалансована і побудована в логічній послідовності до автентичного процесу дослідження здобувача, що забезпечує досягнення встановленої мети дисертаційного дослідження і вирішення поставлених задач. Даній дисертаційній роботі притаманні цілісність, підрозділи логічно поєднані між собою, чим забезпечується композиційна єдність та системність дослідження. Текстовий матеріал дисертації містить аналітичні таблиці, рисунки та схеми, що свідчить про вміння автора опрацювати й узагальнювати матеріал, а структурно-логічна схема самої роботи вказує на володіння автором прийомами наукового дослідження. Тому є всі підстави підтвердити належний рівень розробки й обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій у дисертації

О.О. Борзенко

### **Наукова новизна одержаних результатів**

Дисертація характеризується цілісністю і послідовністю висвітлення матеріалу, складається з п'яти розділів, які знаходяться у логічному

взаємозв'язку та у комплексі розкривають досліджувану проблему, повною мірою висвітлюють авторські рекомендації.

У дисертації сформульовані положення, сукупність яких є теоретичним обґрунтуванням та вирішенням важливої наукової проблеми розробки концепції, методичних та прикладних підходів до дослідження функціонування та регулювання фінансових ринків у глобальному економічному просторі з урахуванням трансформаційних змін світового фінансового середовища.

Перша група проблем, що піднімаються у дисертації, пов'язана із аналізом сучасних теорій, підходів до процесу глобалізації, сутності та специфіки розвитку гео економічного простору його трансформації та реконфігурації; розкриттям сутності та особливостей асиметрій розвитку світової економіки та формуванню гео економічних імперативів її розвитку, що дало можливість автору виявити гетерогенність та багатомірну поляризацію гео економічного простору (с.46 - 52), відстежити дуалізм геофінансів і їх віртуалізацію, виокремити сутнісно-функціональну ієрархію формування імперативів гео економічного простору (с.57 - 68). Вищезазначене дало змогу автору визначити «гео економічний простір» як складної багаторівневої сукупності метарегіональних утворень, що виступають у ролі нових сутностей глобального універсуму, та «геофінансів», з одного боку, як просторово організованої у глобальному масштабі і локально структурованої сфери ринкової економіки, а з другого – окремої галузі економічної науки із власними об'єктом та предметом (с.68).

Заслуговує уваги обґрунтування автором концепції функціонування фінансових ринків країн, що розвиваються, у процесі глобальних економічних трансформацій на фундаментальній основі моделі регіональних фінансових ринків країн із визначенням базових принципів (суверенна ідентичність, селективна відкритість, міжнародна уніфікованість, транспарентність, боргова безпечність), якісних і кількісних критеріїв ефективності та компліментарних інструментів регулювання в залежності від масштабів і глибини міждержавної інтеграційної взаємодії у локальному сегменті глобального гео економічного простору (с.47-48).

У роботі здійснено ідентифікацію імперативів розвитку гео економічного простору (безпосереднього впливу – політичні та економічні; проміжні – науково-

технологічні, соціально-культурні; приховані – інформаційні та людського розвитку) та обґрунтовано методичні підходи їх аналізу та інструментального реагування (відповідно – пряме й селективне врахування, випереджувальний моніторинг) (с.64-66); аргументовано, що характер їх прояву та структурування у закономірностях, суперечностях чи викликах визначають формати державних, регіональних та глобальних концепцій, стратегій і політик економічного розвитку – фінансових, валютних, боргових, інтеграційних. Аналіз теоретичних підходів до практики ринкової адаптації економіки на прикладі пострадянських країн дав змогу автору зробити висновок про низку хвиль реформ у цих економіках із характеристикою позитивних і негативних сторін кожної з цих хвиль і виокремити головні чинники для здійснення системних реформ (с. 107-108).

Друга група проблем присвячена методології дослідження фінансових ринків, аналізу моделей функціонування фінансового ринку в цілому, тенденціям та закономірностям розвитку світового фінансового ринку, особливостям багаторівневої інтеграції фінансових ринків, що розвиваються. У роботі зазначається, що «світова банківська система розвивалася в умовах глобалізації як чотиришарова структура» (с.119) при цьому аналізується вплив зростання глобального ринку капіталів та домінування, в умовах глобалізації, великих покупців електронних біржових паперів на світовому фінансовому ринку. Автор слушно зауважує, що інформаційні технології швидко змінюють не тільки модель управління, а й профіль сучасного фінансового бізнесу. Також можна погодитись з автором, що у підвищенні конкурентоспроможності національних фінансових інститутів найбільшу роль відіграє консолідація фінансового капіталу, укрупнення банків, посилення їхньої взаємодії з небанківськими фінансовими інституціями (с.121-123). Конвергенція та дивергенція у концептах світового фінансового ринку проявляється у множинності тлумачень поняття «фінансовий ринок», виокремленні принципів, функцій і класифікаційних ознак структури (с.164). Значна увага автором приділена вивченню сутності фінансового ринку, що послужило підґрунтям авторської концепції структурної композиції (сегментації) світового фінансового ринку (с.123-132, 160). Попри це здійснено аналіз існуючих моделей / підходів до сегментації фінансового ринку. На основі наукової дискусії автор підкреслює

існуючу еkleктичність у підходах щодо трактування «фінансового ринку» (с.134-143).

Не оминула увагою автор і проблему віртуалізації фінансового сектору (с. 144-148). У підсумку, це дало змогу зробити висновок про складну ієрархічну систему фінансового ринку з урахуванням сегменту віртуальних валют (криптовалют) (с.149-157, 158). Охарактеризовано особливості становлення регулятивних механізмів функціонування фінансових ринків пострадянських країн; процес їх формування на новому ринковому підґрунті (с. 180-183; 186-192). Це дало змогу автору зробити висновок, що «економіка всіх радянських республік будувалася ривком та диспропорційно» (с.195). Автор справедливо зауважує, що в умовах глобалізації посилюється вплив глобальних фінансових гравців, різко зросла потреба у швидкому переміщенні та акумуляції «гарячих грошей», посилюється роль офшорних центрів, зон (податкових галузей, фіскальних оазисів) (с.196-197).

Третя група проблем присвячена дослідженню визначальних чинників функціонування фінансових ринків на сучасному етапі світового економічного розвитку та формування нового світового фінансово ландшафту. У роботі здійснено комплексний порівняльний аналіз фінансових ринків країн, що входять до різних локалітетів геоeкономічного простору через SWOT-оцінки проблем і можливостей ефективного розвитку; спрогнозовано вирішальний вплив на глобальну інтеграцію фінансових ринків процесу їх віртуалізації з продукуванням нових фінансових інструментів та регулятивних механізмів, зокрема, у контексті поширення входу в глобальний та регіональний обіг криптовалют (с.226-259); охарактеризовано особливості банківської системи країн ЄС, можливості протидії банківським кризам (с.351-352); порядок створення єдиного механізму банківського нагляду (с.358-360), механізм забезпечення фінансової безпеки з виокремленням пріоритетів національних інтересів у фінансовій сфері; основних внутрішніх і зовнішніх загроз (с.361-376). Проаналізовано цикли розвитку фінансових ринків на національному та регіональному рівнях (с.311-313) та запропоновано їх періодизацію відповідно до 9-річного циклу фінансових криз (1970-1971 рр., 1980-1981 рр., 1987-1988 рр., 1997-1998 рр., 2007-2009 рр.); автором виявлено та систематизовано фактори глобальної інтеграції фінансових ринків, серед яких ключову роль відіграє діджиталізація

стандартизованих кредитних, інвестиційних та валютних операцій; підтверджено перехід до турбулентного стану глобального середовища, коли на перший план виходить проблема фінансової стійкості та безпековості (с.336);

Четверта група проблем присвячена дослідженню процесу геоекономічного виміру регулювання фінансових ринків, зокрема проаналізовано: регулятивні механізми функціонування фінансових ринків та процес їх трансформації; заходи стабілізаційної і боргової політики, вплив фінансової допомоги на розвиток фінансових ринків, що розвиваються (на прикладі України), що дало можливість автору запропонувати низку рекомендації щодо функціонування та регулювання ринків цінних паперів країн, які здійснюють масштабні ринкові трансформації, тісно пов'язані з приватизаційними процесами; ідентифіковано, в цілому, руйнівну роль широкого розповсюдження деривативів за умов слабкої розвиненості в таких країнах первинного, вторинного та третинного фінансового ринків (с. 384-385);

П'ята група проблем висвітлює засадничі принципи прогностичного моделювання фінансових ринків (с.465-469), здійснено моделювання глобальних фінансових ринків, зокрема функціональної залежності грошового агрегату M2 від загального державного боргу країн, що дало можливість визначення коридору його безпечного рівня з ранжируванням за належністю до визначених інтервалів (с.472); проаналізовано особливості механізму функціонування фінансових ринків пострадянських країн та обґрунтовано автором пропозиції щодо використання досвіду Європейського Союзу євроорієнтованими країнами з фінансовими ринками, що розвиваються, у частині імплементації законодавчо-нормативних правил регулювання на національному та наднаціональному рівнях; виокремлено стратегічні позитиви та можливі тактичні негативи гармонізації та уніфікації стандартів фінансової діяльності і звітності (с.523-525).

Ці та інші наукові здобутки автора мають наукове, теоретичне та практичне значення, є необхідним теоретико-методологічним базисом для розробки методологічних і прикладних підходів щодо дослідження функціонування та регулювання фінансових ринків у глобальній економічній системі з урахуванням геоекономічних імперативів їх розвитку.



## **Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях**

На основі ознайомлення з публікаціями автора, є всі підстави стверджувати, що викладені в дисертації наукові результати, отримані автором особисто. Зокрема, за темою дослідження опубліковано дисертантом 102 наукові праці загальним обсягом 80,18 д.а., з яких особисто автору належить 74,18 д.а., у тому числі 1 одноосібна монографія, 16 колективних монографій, 30 статей у наукових фахових виданнях (із них 5 – у співавторстві), 17 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз (із них 6 – у співавторстві), 4 статті в інших виданнях (із них 1 – у співавторстві), 34 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій (із них 4 – у співавторстві).

Заслуговує уваги апробація теоретичних положень дисертації на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема: «Європейські інтеграційні процеси» (м. Луцьк, 2006 р.), «Антикризові валютно-фінансові стратегії економічного зростання: досвід для України» (м. Київ, 2007 р.), «Глобалізація як фактор конкурентоспроможності національних економік» (м. Ужгород, 2007 р.), «Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах» (м. Луцьк, 2008 р.), «HESP, Social-Economics Problems in Transition Countries» (м. Тбілісі, 2008 р.), «Світові процеси капіталізації» (м. Київ, 2008 р.), «Глобальна роль міжнародних фінансових організацій у періоди економічних криз» (м. Київ, 2009 р.), «Реалії та перспективи інноваційного розвитку України (економічні, фінансові та правові аспекти)» (м. Київ, 2010 р.), «To undertake a constructive exchange of views, make deep analysis of existing problems, formulate new ideas and approaches to their solution» (м. Київ, 2010 р.), «Financial assets restructuring of multinational companies in global economy» (м. Київ, 2011 р.), «Теоретичні та практичні підходи щодо оцінок наслідків глобальної фінансової кризи» (м. Київ, 2011 р.), «Украинское Причерноморье в национальных и международных координатах развития» (м. Севастополь, 2011 р.), «Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей» (м. Львів, 2011 р.), «Механізми антикризового регулювання соціально-економічного розвитку України з урахуванням світової практики подолання кризових явищ в економіці та соціальній сфері» (м. Київ, 2011 р.), «Проблеми різних економік світу в процесі трансформації світової фінансової системи» (м. Київ, 2012 р.), «Интеграционные приоритеты Украины в современном геоэкономическом

пространстве» (м. Симферополь, 2012 р., 2013 р.), «Досвід ЄС та країн СНД у трансформаційних процесах фінансового ринку» (м. Київ, 2012 р.), «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні» (м. Вінниця, 2013 р.), «Валютно-фінансові механізми сучасної світової економіки» (м. Севастополь, 2013 р.), «Добробут націй в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса, 2013 р., 2016 р., 2017 р.), «Шляхи трансформації міжнародної валютно-фінансової системи» (м. Київ, 2013 р.), «Віртуалізація світової економіки: нові підходи до конкурентної боротьби» (м. Київ, 2015 р.), «Підвищення стійкості економіки в умовах геоекономічної нестабільності» (м. Київ, 2015 р.), «Реалізація політики модернізації економіки в умовах державно-приватного партнерства» (м. Запоріжжя, 2017 р.), «Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку країни» (м. Київ, 2017 р.).

В опублікованих працях розкрито основні результати дослідження і його наукову новизну. Це дозволяє стверджувати, що висновки і пропозиції, запропоновані у дисертаційній роботі, є апробованими.

### **Наукове та практичне значення одержаних результатів**

Наукова цінність результатів проведеного дослідження полягає в тому, що викладені положення дозволяють сформулювати теоретичну і прикладну основу для удосконалення методології розробки геоекономічних важелів функціонування та регулювання фінансових ринків країн і реконфігурації світового фінансового ринку, формування нового фінансового ландшафту.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані теоретико-методологічні положення, науково-практичні рекомендації та висновки можуть бути використані для формування і реалізації політики у сфері функціонування та регулювання фінансових ринків у глобальній економічній системі з урахуванням геоекономічних імперативів їх розвитку. Практична цінність отриманих результатів підтверджується довідками про їх впровадження в діяльність Підкомітету з питань міжнародної економічної політики Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики (довідка № 3-05/216 від 06.12.2012 р.); Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин (довідка № 04-11/16-145 від 05.06.2015 р.); Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму (довідка № 04-33/18-872 від 13.07.2015 р.); Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (довідка № 04-

13/10-1536 (151932) від 21.06.2016 р.); Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму (довідка № 04-33/18-1334 (209443) від 06.09.2016 р.); Департаменту промисловості та розвитку підприємництва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (довідка №052-8671 від 27.12.2017 р.); ПАТ «Альфа-Банк» (Україна) (довідка №86671-64-б/б від 22.11.2017 р.).

Результати досліджень також використовуються в навчальному процесі Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка при підготовці навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Міжнародна макроекономіка», «Міжнародні фінанси», «Міжнародна мікроекономіка», «Грошово-кредитні системи зарубіжних країн» (довідка №048/11-445 від 10.11.2017 р.), Київського університету туризму, економіки та права при викладанні дисциплін «Економіка України та зовнішньоекономічна діяльність», «Методологія наукової думки» (довідка №50-01-04/у від 12.10.2017 р.).

### **Відповідність дисертації встановленим вимогам**

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Структура дисертації є збалансованою. Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів, оформленням вона відповідає встановленим вимогам.

У авторефераті дисертації з достатньою повнотою та логічною послідовністю відображено зміст дисертації, розкрито основні результати, одержані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації. Структура і зміст автореферату відповідають вимогам нормативних документів.

### **Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи**

Позитивно оцінюючи рівень розробки наукових і методичних положень, обґрунтованість висновків і пропозицій, необхідно зазначити дискусійний характер деяких питань:

1. Перелічуючи чинники трансформації сучасної світової і національних фінансових систем автор не враховує зростаюче значення віртуальної економіки та пов'язаних з нею фінансових інструментів, хоча далі у роботі визнає важливість цього

явища та зазначає його як одну із складових (с. 180 – 182, рис.2.16 та с. 13, рис.5 автореферату).

2. При визначенні імперативів доцільно було б виокремити систему імперативів, які впливають на світовий розвиток в цілому, а які здебільшого на світовий, міжнародний та національні фінансові ринки і, зокрема на фінансові ринки пострадянських країн на етапі їх відновлення, формування та різношвидкісної і різнонаправленої інтеграції чи пошуку інтеграційного вектора після розпаду СРСР.

3. У третьому розділі недостатня увага приділена основним чинникам, що впливають на появу нових економічних угруповань, поглиблення інтеграції в рамках існуючих об'єднань, а також основним факторам інтеграції ринків товарів, послуг і капіталів на регіональному та глобальному рівні. При аналізі моделей соціально-економічного розвитку нових незалежних країн, особливо пострадянських доцільно було б здійснити аналіз структури та ступінь сформованості фінансових ринків, особливості операцій та інтеграційний напрям, головню у порівнянні із країнами Балтії (Латвією, Литвою та Естонією) (с.330 – 368).

4. У дисертаційній роботі наводиться опис економіко-математичної регресійної моделі взаємозв'язку динаміки темпів інфляції та обсягів грошової маси на фінансових ринках країн, що розвиваються. Однак ці деталі є не настільки важливими для тексту роботи, оскільки є у публікаціях автора і можна було б просто зробити посилання, а в дисертації зосередитися на постмоделному аналізі та аналізі, власне, індикаторів функціонування та ефективності фінансового ринку його структурі, що є важливим при аналізі конкретних проблем функціонування фінансових ринків в цілому та конкретної групи країн чи кластеру, зокрема (с.480 - 520).

5. Погоджуючись із проведеним аналізом регулятивних механізмів, заходів стабілізаційної і боргової політики функціонування фінансових ринків, впливу фінансово-економічної допомоги на розвиток фінансових ринків, що розвиваються (на прикладі України) (розділ 4) недостатньо висвітленими залишились питання регулювання фінансових ринків саме у площині геоекономічного виміру.

6. Дисертація значно виграла б, якщо автор приділив би більше уваги одному з глобальних викривлень на фінансових ринках – дефіциту заощаджувальних інструментів та аналізу структурних дисбалансів.

Загалом, наведені зауваження не знижують наукової та практичної цінності

проведеного Борзенко Оленою Олександрівною дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

### Загальний висновок

Дисертаційна робота Борзенко Олени Олександрівни на тему «Геоекономічні імперативи функціонування фінансових ринків» за змістом матеріалу, науковою новизною, рівнем їх обґрунтованості й достовірності, а також за теоретичною і практичною значущістю висновків і рекомендацій, відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Обрану тему розкрито, мету досягнуто повністю, завдання роботи виконано. Тематика та зміст роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

На підставі проведеного аналізу доцільно зробити висновок, що дисертаційна робота «Геоекономічні імперативи функціонування фінансових ринків» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Борзенко Олена Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

### Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,  
професор кафедри світового господарства  
і міжнародних економічних відносин  
Інституту міжнародних відносин  
Київського національного університету  
імені Тараса Шевченка

**З.О.Луцишин**

